

УДК 378.011.3-051 : 069.1

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.73.180898>

НАТАЛІЯ ПУСЕПЛІНА

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-4318-4113>

(Полтава)

Place of work: *Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University*

Country: *Ukraine*

Email: pusnatalia@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Розглянуто проблему підготовки вчителя до виховної роботи у відповідності до соціокультурних умов з використанням потенціалу музейно-педагогічної діяльності, визначено основні музейно-педагогічні компетенції у сфері виховної роботи.

Ключові слова: *виховна робота; музейно-педагогічна діяльність; музей; музейно-педагогічна компетентність.*

Постановка проблеми. Сучасне розуміння завдань виховання як творчої суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога й учня, спрямованої на всебічний розвиток, соціалізацію особистості, що готова до свідомого вибору та самореалізації на основі гуманістичних цінностей людства, актуалізує потребу професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, здатного здійснювати виховання засобами музейно-педагогічної діяльності, розробляти і впроваджувати нові програми, експериментувати в пошуках форм, методів роботи з дітьми, здійснювати соціально-психологічні дослідження тощо.

Метою статті обрано визначення основних музейно-педагогічних компетенцій у процесі підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в загальноосвітній школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми підготовки вчителя до виховної роботи у відповідності до певних соціокультурних умов здійснювали відомі вчені впродовж усієї історії розвитку педагогічної науки.

В. Сухомлинський підкреслював, що оптимальна професійно-педагогічна підготовка відбувається завдяки поєднанню педагогічних здібностей, умінь, професіоналізму та високої загальної культури особистості (Сухомлинський, 1976, с. 511-535), надавав пріоритетного значення проблемі підготовки педагога до виховної роботи і зазначав, що „хорошим учителем педагог може бути... тільки будучи хорошим вихователем. Без участі у виховній роботі вся педагогічна культура і всі знання є мертвим вантажем” (Сухомлинський, 1973, с. 16).

А. Макаренко доводив, що „виховна робота вчителя повинна бути все ж підготовленою у вузі... , вчитель має володіти досконалою виховною роботою у школі” (Макаренко, 1958, с. 16-18).

С. Шацький безпосередньо займався питаннями визначення мети, завдань, шляхів і засобів педагогічної підготовки вчителя. Метою такої підготовки він вважав виховання вчителя як організатора дитячого життя. Підкреслюючи вагомість і актуальність вирішення цієї проблеми у педагогічній науці, в роботі „Курси як організаційна сила в педагогічній справі” писав: „... розв'язання питання про підготовку педагога-організатора має глибоке принципове значення”, і переконував, що для набуття власного досвіду шляхом безпосередньої участі у педагогічній діяльності професійна підготовка повинна розпочинатися вже на першому курсі навчання з найпростіших її форм (Шацький, 1965 с. 145).

Проблема підготовки вчителя до виховної роботи не втратила своєї актуальності й сьогодні. Її вивченням займаються відомі науковці В. Андрущенко, А. Бойко, С. Золотухіна, Н. Кузьміна, Л. Кондрашова, Г. Троцько та інші.

А. Капська трактує поняття «готовність до виховної діяльності» як «позитивне ставлення до виховної діяльності, інтерес до неї, стійкість мотиву педагогічної діяльності, спрямованість на виховну діяльність; знання і уявлення про особливості виховної діяльності, вимоги до особистості вчителя-вихователя; володіння знаннями, вміннями, процесами аналізу, синтезу, порівнянь, узагальнень; самооцінку своєї виховної діяльності, рівня підготовки до неї і адекватність вирішення професійних завдань» (Капська, 1997, с. 127, 114).

О. Дубасенюк вважає, що «виховна діяльність – це взаємодія педагога-вихователя з учнями, що цілеспрямована на самостановлення, саморозвиток, самовиховання молодого людини, яка реалізується шляхом розв'язання множини виховних завдань і забезпечує формування особистісно, соціально значущих морально-етичних цінностей, норм та правил поведінки» (Дубасенюк, 1996, с. 131).

На думку Л. Бродської, сутність поняття «виховна робота» визначається педагогічною взаємодією суб'єктів виховання, що здійснюється в урочній та позакласній діяльності і спрямована на особистісний розвиток і саморозвиток учнів, формування якостей громадянина держави, його готовності до самореалізації в різних сферах життєдіяльності в змінних соціально-економічних умовах. Вчена вважає, що ця взаємодія, або цілеспрямований вплив педагога на учня, здійснюється в межах реалізації професійних функцій через безпосереднє спілкування, взаємовідносини педагога і вихованця, створення виховного середовища, корекцію впливу різних суб'єктів соціальних відносин дитини (Бродська, 2006, с. 8).

Таким чином, історико-педагогічний аналіз теоретичних досліджень у галузі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя у рамках проблеми даного дослідження дає можливість стверджувати, що цілеспрямована організація такої підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі має враховувати природні педагогічні здібності, що забезпечуються професійною орієнтацією і відбором (О. Духнович, Я. Коменський, Г. Сковорода та ін.); сприяти вихованню майбутнього вчителя на основі національних і загальнолюдських цінностей і розвитку високого рівня загальної культури (А. Бойко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький, ін.); забезпечувати свідоме засвоєння професійно значущих знань, формування педагогічних умінь і оволодіння педагогічною технікою на основі взаємозв'язку теорії і практики (Й. Герbart, А. Макаренко, І. Песталоцці, ін.); стимулювати самоосвіту, самоактуалізацію і саморозвиток особистості вчителя (А. Бойко, В. Євдокимов, В. Сухомлинський).

У педагогічній теорії питання компетентнісного підходу почало активно розроблятися в останню чверть минулого століття зарубіжними (В. Антипова, В. Введенський, Т. Сорокіна, А. Хуторський) та вітчизняними (В. Андрущенко, В. Євдокимов, Л. Карпова, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Семенов) науковцями.

Компетентність у загальному значенні цього терміна розглядається вченими як здатність фахівця до досягнення поставленої мети й ефективного здійснення професійної діяльності у певній галузі. Аналіз комплексу джерел свідчить, що ефективно розв'язання проблеми забезпечення якості підготовки професіонала в умовах запровадження нової стратегії освіти впродовж життя вимагає, щоб компетентний учитель відповідав таким вимогам: конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг; мобільність і гнучкість адаптації до соціально-економічних та професійних змін; свідомий професійний саморозвиток та самовдосконалення; творчий підхід у здійсненні професійної діяльності.

Ключові компетентності науковці класифікують за трьома основними блоками або ключовими групами: соціальні, мотиваційні і функціональні.

Соціальні компетентності стосуються оточення, життя суспільства і соціальної активності особистості. Ця група компетентностей передбачає здатність до співпраці, вміння вирішувати життєві ситуації, активну позицію, соціальні й громадянські цінності, комунікативні навички, мобільність у різних соціальних умовах, уміння визначати власну роль у суспільстві.

Мотиваційні компетентності співвідносяться з внутрішньою мотивацією, інтересами, індивідуальним вибором і включають здатність до навчання, винахідливість, навички адаптуватися, вміння досягати успіху, бажання змінювати життя на краще, інтереси та внутрішню мотивацію, особистісні практичні здібності, спроможність робити власний вибір і встановлювати особистісні цілі (Фазан, 2018, с.71).

Група функціональних компетентностей пов'язується зі сферою оперування науковими знаннями та фактичним матеріалом і містить лінгвістичну, технічну та наукову компетентність, уміння використовувати знання в житті та навчальній діяльності, здатність оперувати джерелами інформації для власного розвитку, вміння застосовувати інформаційні комп'ютерні технології (Семеновська, 2006, с. 27).

Аналізуючи сучасні дослідження у сфері застосування компетентнісного підходу, В. Лозовецька узагальнює компоненти професійно-педагогічної компетентності, які забезпечують єдність методологічної, спеціальної і психолого-педагогічної підготовки: усвідомлене сприйняття сутності освітніх цілей у нових соціально-економічних умовах діяльності; уміння аналізувати, порівнювати та проектувати професійні дії; володіння освітніми стандартами; знання основних закономірностей педагогічного процесу та психічного розвитку особистості, індивідуальних психологічних особливостей людини на різних вікових етапах; уміння аналізувати педагогічну ситуацію; уміння швидко і адекватно знахо-

дити розв'язання складних педагогічних ситуацій; аналіз педагогічних умов діяльності, прогнозування результатів навчально-виховного процесу; розробка індивідуальних психолого-педагогічних програм; уміння розробляти дидактичні матеріали у відповідності до мети теоретичного, практичного навчання та самостійної роботи; уміння виявляти негативні тенденції в особистісному розвитку, розробляти програму відповідної психолого-педагогічної допомоги; уміння налагоджувати позитивні взаємовідносини з окремими вихованцями, класом і педагогічним колективом; уміння виявляти індивідуальні здібності й нахили, здійснювати професійно-орієнтаційну діяльність для забезпечення майбутньої конкурентноспроможності особистості на ринку праці (Лозовецька, 2006, с. 13-14).

В процесі використання різних форм аналізу виявлено, що музейно-педагогічна діяльність у процесі професійної підготовки вчителя розкриває широкі можливості для використання психолого-педагогічних і методичних засобів виховного впливу в умовах музейного середовища. Залучення майбутніх учителів до наукового пошуку з використанням засобів музейно-педагогічної діяльності через організацію наукових студій, фондової роботи, проведення науково-практичних конференцій і семінарів, конкурсів дослідницьких робіт сприяє формуванню гуманітарної культури, планетарного та професійно-педагогічного мислення, цілісної картини світу, забезпечує оволодіння методологією пізнавальної діяльності, знання методів і прийомів включення дітей у різноманітні види діяльності (світоглядно-культурологічний аспект); дозволяє компетентно оволодіти психолого-педагогічними методами діагностики, знаннями методів і прийомів включення дітей у різні види діяльності (психолого-педагогічний та методичний аспект); дає можливість використовувати надбання народної педагогіки, психології і світової педагогічної науки, навчитися визначати конкретні виховні завдання, враховуючи мету виховання, соціальну ситуацію, рівень розвитку колективу, будувати педагогічне спілкування на основі урізноманітнення спільної діяльності (педагогічні вміння та навички).

Теоретичний аналіз освітньо-виховних можливостей музейно-педагогічної діяльності дозволяє стверджувати, що музеї та музейні комплекси різних профілів, у тому числі при вищих педагогічних закладах освіти, мають значний потенціал у підготовці майбутніх учителів до виховної роботи, тобто як у формуванні загальних, так і спеціальних професійних компетенцій. Зокрема, висока моральна самосвідомість, здатність сприймати міжкультурні відмінності, навички міжособистісної взаємодії (міжособистісні компетенції), формування професійно-педагогічного мислення, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей, формування національної ментальності тощо (спеціальні компетенції, світоглядно-культурологічний аспект) відбувається у процесі екскурсійної, виставкової, експозиційної та іншої музейно-педагогічної діяльності.

Таким чином, реалізація потенціалу музейного середовища формує педагогічну компетентність, підтверджує доцільність використання музейно-педагогічних засобів у процесі підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бродська Л. В. Формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до виховної роботи в школі : автореф. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2006. 20 с.
- Дубасенюк О. А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 1996. 444 с.
- Капська А. Й. Педагогіка живого слова : навч.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1997. 304 с.
- Лозовецька В. Т. Компетентнісний підхід у професійній підготовці сучасного викладача. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. ПДПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2006. Вип. 4 (51). С. 10–17.
- Макаренко А. С. Сочинения : в 7 т. Москва : АПН, 1958. Т. 5: Общие вопросы теории педагогики. Воспитание в советской школе. 558 с.
- Семеновська Л. А. Професійна компетентність майбутнього вчителя: альтернатива наукових пошуків. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць ПДПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2006. Вип. 4 (51). С. 24–31.
- Сухомлинский В. А. О воспитании : выдержки из книг и статей. Москва : Политиздат, 1973. 272 с.
- Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 2: Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. 670 с.
- Фазан В. В. Розвиток просвітницько – педагогічної діяльності та виховання у вищих навчальних духовних закладах України при Києво-Печерській Лаврі у XIX –XX ст. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць ПДПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 72. С. 70–74.
- Шацкий С. Т. Педагогические сочинения : в 4-х т. Москва : Просвещение, 1965. Т. 2. 475 с.

REFERENCES

- Brodskaya, L. V. (2006). *Formuvannya hotovnosti maibutnikh uchyteliv inozemnoi movy do vykhovnoi roboty v shkoli [Formation of the readiness of future teachers of a foreign language for educational work at school]*. (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- Dubaseniuk, O. A. (1996). *Teoretychni i metodychni osnovy vykhovnoi diialnosti pedahoha [Theoretical and methodological foundations of educational activity of the teacher]*. (PhD dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- Kapska, A. Y. (1997). *Pedahohika zhyvoho slova : navch.-metod. posib [Pedagogy of the living word]*. Kyiv: IZMN [in Ukrainian].
- Lozovetska, V. T. (2006). Kompetentnisnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi suchasnoho vykladacha [Competency approach in the professional training of a modern teacher]. *Pedagogical Sciences*, 4 (51), 10-17 [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1958). *Sochineniia v 7 t. (Vol. 5: Obshchie voprosy teorii pedagogiki. Vospitanie v sovetskoii shkole [General questions in the theory of pedagogy. Education at a Soviet school])*. Moskva [in Russian].
- Semenovska, L. A. (2006). Profesiina kompetentnist maibutnoho vchytelia: alternatyva naukovykh [Professional competence of the future teacher: an alternative to scientific research]. *Pedagogical Sciences*, 4 (51), 24-31 [in Ukrainian].
- Shatckii, S. T. (1965). *Pedagogicheskie sochineniia [Pedagogical writings] (Vol. 2)* Moskva [in Russian].
- Fazan V. V. Rozvytok prosvitnyts'ko – pedahohichnoyi diyal'nosti ta vykhovannya u vyshchikh navchal'nykh dukhovnykh zakladakh Ukrayiny pry Kyievo-Pechers'kiy Lavri u XIX –XX. [Development of educational and pedagogical activity and education in higher educational institutions of Ukraine at the Kyiv-Pechersk Lavra in the 19th-18th centuries.] *Pedagogical Sciences*, 72, 70-74 [in Ukrainian].
- Sukhomlinskii, V. A., & Soloveichik, S. (Comp.). (1973). *O vospitanii [About upbringing]*. Moskva [in Russian].
- Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Vybrani tvory [Selected works] (Vol. 2: Formuvannya komunistychnykh perekonan molodoho pokolinnia. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu [Formation of the communist beliefs of the younger generation. How to raise a real person])*. Kyiv [in Ukrainian].

NATALIA PUSEPLINA

MUSEUM AND PEDAGOGICAL COMPETENCE FORMATION IN THE PROCESS OF FUTURE TEACHERS TRAINING TO UPBRINGING WORK

Competence is considered by scientists as the ability of a specialist to achieve the goal and provide the professional activities in a particular field effectively. The analysis of a complex of sources suggests that effective solution of the problem of ensuring the quality of professional training in the context of the implementation of a new life-long education strategy requires that the competent teacher meets the following demands: competitiveness in the market of educational services; mobility and flexibility of adaptation to socio-economic and professional changes; conscious professional self-development and self-improvement; creative approach to professional activity.

Museum and pedagogical activity in the process of teacher training reveals wide opportunities for using psychological, pedagogical and methodical means of educational influence in the conditions of the museum environment. Attracting future teachers to scientific research using the means of museum and pedagogical activity through the organization of scientific studies, fund work, holding of scientific conferences and seminars, research works contests contributes to the formation of humanitarian culture, global and professional pedagogical thinking, a comprehensible worldview, ensures the methodology of cognitive activity mastering, knowledge of methods and operations of children inclusion into various activities (worldview and cultural aspects); allows to master the psychological and pedagogical methods of diagnostics, knowledge of methods and techniques for the children inclusion into various activities competently (psychological, pedagogical and methodical aspects); gives the opportunity to use the achievements of folk pedagogy, psychology and world pedagogical science, learn to identify the specific educational tasks, taking into account the purpose of education, the social situation, the level of the collective development, to provide pedagogical communication on the basis of diversification of the joint activity (pedagogical skills and abilities).

Keywords: *upbringing work, museum and pedagogical activity, museum, museum and pedagogical competence.*

Одержано 08.02.2019р.